

Իսպանացիներն է որ. երբ Օտեան Լ. Ֆ. Օրագիր բանի տեղը գնելով կըլուէ, Օրագիր անդինն ինչպէս Բագ. ժո. ցովին դէմ բրաւ երբեմն. շարու Դակ իտալացի կը յարուցանէ ընդ հանուր ժողովոյ առջև, և վերջապէս կը յաջողի Ազգային ժողովոյ առեմնապետներն Վսեմ. Յարութիւն պէյ և Ստեփան փաշա սար. առ որել հրաժարական տարու, զոր հատուցին շարտած օր Մ. Պատրիարքին, պատճառ յուցնելով ուրբա՞ծ օր Սզդ, ժողովոյ սղատա թիւեր բռնաբարող Ղարաթիւղ վարժապետաց անպատիժ և քաջաբերեալ թողուիին. արդարեւ ալ իրաւունք ունէին հրաժարելու, զի երբ Բագ. խորհրդ արանները գոցել, Բագ. ժողովը կրկնել և ժողովականները ձեռնէլ սուղը անպատիժ արձակուելէ յետոյ կուրաց ընդհ. ժողովուն ալ կրկնելու, ալ ինչ քարծ կը մնայ դիւանին ընել, մանաւանդ թէ այդպիսի ամենապակասեալ Օրագրի մը վրայ գնել պարտաւորելով իւր յոյսը:

Սակայն արդեօք Օրագիր ժող. համարձակի, մինչդեռ ազգային ամեն իրաւունք անտակոխ ըրաւ և անիշխանութեան առաջնորդեց Ազգը. և սակայն միթէ ժողովուրդն ալ պիտի այսպէս 10 փարան մեքենապէս, երբ իրմեն առնուած ստակովը վարձեալ խել մը արբանեկաց ձեռք Մ. Պատրիարքը բռնաբարեալ և ժողովրդեան նախարհան իրաւունքները Օրագրի անտակոխ եղած ըլլալը տեսնէ ու գիտնայ, ինչպէս տեսաւ ընդհ. ժողովոյ այս վերջին նիստին մէջ.

Կը լսենք թէ ընդհ. ժողովոյ սի նիստը դաւանակ ընելու անյաջող ըլլաւ ոչ 51 Զայիկեանք, այս անգամ հանրագիր մը հանած են ստորագրութեան Էմիսիանայ ժամակոյ Պէկեան էֆէնտիի ձեռամբ:

Հանրագրութեան խնաման է կրտսի, Սահմանագրութիւնը ամուսա տաւ գործարքել, և անոր տառական գործարքութեան դէմ արդէր յարուցանող պաշտօնական անձը բռնաւոր ՚ի միջոյ: Սակայն ովէ քոյս պաշտօնական անձը. անուն չկայ, անոր անունը հանրագիրը ոտքը գաղթող անձին ունեցած ճաշակէն:

Կանու մն ունի: Եթէ ստորագրողը բարի մարդ է, այսինքն՝ Եթէ Պատրիարքեան է, այդ պաշտօնական անձը՝ կամ Փափագեան կըլլայ կամ Բիստատուր: Իսկ եթէ ստորագրողը չար մարդ է, այսինքն՝ Եթէ հակապատրիարքեան է, այն ատեն այդ պաշտօնական անձին իրօք ով ըլլալը կրնայ խմանալ և զխմալ թէ՛ խրիմեանն է:

Այս հանրագիրը՝ Եթէ մի քանի հազար ստորագրութեամբ լեցրել այն ատեն 51 երկն՝ առաջնորդութեամբ փուճ կենդանի ծերունաւորք եպիսկոպոսին, զայն Բարձր Մեծ Եպարքոսին տանելով՝ խրիմեանի անկումը պիտի խնդրեն եղեր:

Ս. յս կառքին շէնքը գեղ չէ թէն, բայց բաւնէ շատ բան:

Կը լսենք գարձեալ թէ՛ երեկ երկու հազարէն աւելի Հայ ժողովուրդ, Բարձր Մեծ Եպարքոսին ապարտքին առջև ժողովելով կեցցէ Սուլթան և կեցցէ Մեծ Եպարքոս ազգականերով Նորին Բարձրութիւնը սրտուէլէ՛ ետեւ, 12 000 էն աւելի մատուցեր են խրիմեան Սրբազանէն գոհ ըլլալին և 51 երկնախանաց ժողովրդեան իրաւունքը բռնաբարելու զամ ըլլալին յոյսներով:

Նորին Բարձրութիւնը պատահանք բանալով, ընդունելութեան սիրալիր և համակրական ցոյցեր ըրեր է ժողովրդեան, որուն վրայ գոհ ըլլալով ժողովուրդը բերելու թեամբ սրտի մեկնէր է:

Իրագրութեամբ Անդրեաս անուան անձ մը՝ որ խօստարեան Օգոսէն է՝ ֆէնտի քեռայրն է կրտսի, իւր աներձար էֆէնտիին իրեն եղած ազգարարութեան համաձայն Փող ծախելէ՛ դադրեցաւ, երեկ առաւօտ առած թերթերն կէս ժամ յետոյ անբողջապէս մեզ գարձնելով:

Սկզբանց տարբերութեան իրարու շահու գպչելու վատութիւնը կը հետեւէր արդեօք, զոր հետեցաւ Օրագիր:

Օրագրի երէկուան թուոյն մէջ տեսնուած ն. ստորագրութեամբ յոգնած անին պատասխանն ալ վաղը:

Հետեւեալ նամակը զգրուած է մեզ ՚ի հրատարակութիւն:

Խմբագիր

Ուրբա՞ծ օրուան Ընդհանուր ժողովոյ առթիւ՝ ժողովրդեան մէջ պատահած կղերութիւնները լրագիրներէն ոմանք խիստ պակաս և ոմանք ալ խիստ շտիպողանց մեկնած ըլլալովին, պարտ անձին կը համարիմ հրատարակել Ձեր թերթին միջոցաւ այն ամեն որոգայթները և խարդաւաններները որ համարեն եղբարց համար բարեւոյճ էին վատ հեղինակներու ձեռամբ:

Նախ նոյն օրուան բաղձութեան մէջ նշանաւոր տեղ մը բռնած էր Ասիոյ խմբագիր Պ. Խանձեանի եղբայրը, որ հոս գիտով ամեկայն հայ հոյս թեամբ և լրբենի խօսքերով կը պուար և կը պուչակըր «ժողովը պետք է դաւանակ ըլլայ ընելով՝ որով ալ աւելի ժողովրդեան զգացումը վերաւորեց, որնորքից մնաց բարձր վին բազասի տաճարը պիտի համբաւնայր, Եթէ մի քանի սղջամիտ անձանց միջամտութիւնը չըլլար:

Այս բարեպար սը եղբայրէ՛ իբր բողբի մը՝ յորմէ Սղջը պիտի սորվի, օրինակաւ հաւթիւն, բաղբակրթութիւն և բարոյականութիւն, սակայն չէմ գիտեր արդարեւ թէ՛ Եթէ այն ընթացքը բռնողը դաւանակ ժողովրդի մը եղբայրն ըլլար, արդեօք ինչ տեսակ լուտանքներ պիտի տեղացներ և խոստանալէր զայն նոյն ինքն Ասիոյ խմբագիրը:

Երկրորդ գերակատարն է՝ Բրիտատուր Լ. Ֆ. ՚ի ամենահաւատարիմը այն է Յ. Թուղլաճեան նշանաւոր իր բաղձագիտի գործերովը, ինչպէս են հանրագրութեան 4000 ստորագրութեան թիւատու մը, Սամաթիացոց Մշէցիներէն Պատրիարքարանի մէջ ձեռնուելու համար ըրած ջանքը, և այս ուրբա՞ծ օրուան կատարած հրամանատարութեան բարձր պաշտօնը:

Այս աստիճան յանդուգն պաշտօնեայ մը անպատիժ թողուլը չէր գիտեր թէ՛ որ օրէնք կը արամադրէ Եթէ Փափագեան էֆէնտի Սահմանագրական հրահանգներուն մէջ կան այդպիսի օրէնքներ, կը խնդրէր որ բարեհաճի դանտը հրատարակել ինչպէս Ղարաթիւղ թաղեցիք սխտած են հրատարակել և ք մասնի տարիք մաս

Երկրորդ գերակատարն է՝ Օրոգրի խմբագիրը, որ կրտսեր, « Ժողովրդաբնական պետք է ըլլայ, այստեղ ալ Պատրիարքին անունը Նկեղեցեաց մէջ յիշելէ պիտի դադարեցնել տանք, Ահաւասիկ տարօրինակ խմբագիր մ'ալ որ փոխանակ ժողովուրդը ի բաւախանքն ընելու և կամ ժողովոյ դաբնական ըլլալու կարևորութիւնը զգացնելու, հասարակ ժողովրդէ մը ստորին գաղափարով տողորուած՝ ալ աւելի ժողովուրդը կը զայրացնէ և կը գրգռէ. միայն իր շահամուծեան յագուրդ մը տալու նպատակին ճառայելով, և թէ յամենիս տողոյ է՝ Օրոգրի մարգարէութիւնը զիշիկթաշի մէջ կատարուելէ ալ մենայն փայտառակութեամբ:

Ահաւասիկ եզրայր եզրօր դէմ զինող արիւն կզակ խմբագիր մը, որ միանգամայն Հայազգին երեսփոխանն աղէ:

Չորրորդ գերակատարը են՝ Ս. հռչակաւորն Ստեփանն աղա Մշեցի, որ Մշեցի գնդին փոխ - հրամանատարն էր (Փափագեանի աեղ):

Երկուսը այս մարդուն անկեղծութիւնը՝ խոհեմութիւնը՝ խիստ գովելի է, որովհետեւ և թէ այս մարդը չըլլար՝ գուցէ կարէին երեսփոխանը նոյն օրը դաբնական նիստ դուստրել:

Բ. նէ Մշեցի լրացածաբն Յովհաննէան, Մամբրէի սիրելին և Ընդհանուր ժողովէն վախճուողը, որ « արիւն պիտի թափենք, չենք նիստը դաբնական պիտի ըլլայ » կը գոչէր: Այն ալ կը կարծէ թէ բարձր ժողովուրդը իրեն պէս անկարգ է, որ և թէ ժողովը դաբնաց ըլլայ նէ՝ ժողովոյն ընթացքը կը խանգարի:

Ոչ նուազ գործ գործեց նաև Ամբրոսիոս Հայր սուրբը, որ բնաւ չէր վայելէր, բայց ցաւօք աեսայ որ այն ալ կը բերնին չափը առաւ:

Հիմայ պիտի ըսէք խմբագիր Տէր, թէ հայա՞նք են այն չորս վարժապետներն ալ՝ որ ժողովրդեան պատիւը պաշտպանելու կեղծեօք (ըստ Օրագրի) եկած էին և զընդհաց կ'աղաղակէին, այն մասը Օրագիր արդէն խեղաթիւրելով շաբաթօր կատարած էր, և այս կը պահուէր միայն, զորն որ յանձն առի հասարակութեան առջին պարզել Չէր թերթին միջոցաւ:

Մնամ և այլն

Ահաւասիկ Ս. Պատրիարք Հորհրատարագիրը, զոր մատուց երեկ Ընդհ. ժողովոյ դիւանին:

Վսեմաշուք Ատենապետ Ազգային Ընդհանուր ժողովոյ:

Այցեպետ թիւնկի ուրբաթ իրիկունը զիշերուան ժամ երկուրքին ալ նակնկալ հրատարագիր մի ընդունեցի, որ Չէր վսեմութեան և Սուրանեան վսեմ Ս, փաշայի ստորագրութիւնները կը կրէր:

Ընդհանուր ժողովոյ Դիւանի Ատենապետութեան հրատարակ կողմէր, յառաջ բերելով « Ազգային Իշխանութեան արդի դժբաղդ վիճակը », որով անհնար կը լինի Չէր Ազգային ժողովոյ Դիւանին գլուխը կենալ և զեկազարել:

Կընդունիմ Չէր հետ որ Ազգը և իւր իշխանութիւնն ազեկոծեալ է, և դժուարին՝ այս փոթորիկն մէջ նաւն ի նաւահ սնդիտու ուղղել. բայց միթէ այս փոսնդաւոր պարագային մէջ Ընդհանուր ժողովոյ նաւուն զեկը թողուլ, խոյս տալ, Չէր վսեմութեանց վկայեալ արժանաւորութիւնն և սրբատականութիւնը կը ներքէ, երբ ամեն ժամանակ Ազգին խառնակ միջոցին Չէր նման իմաստուն և խոհական անձինք արիարար ասպարիզին մէջ մանալով Ազգին իսկապարութիւնը վերահաստատելու միշտ յաջողած են:

Չգիտեմ ինչ պատճառաւ կը հրատարէք. զհողութիւն կընէք, որպէս զի ազգին խառնակ վիճակը հանդարտի. — ոչ, սառաւել ևս կը յուզի: Ներկայ իրաց վիճակին քաջ խեղճութեամբ եզր. այդ զոհը, և այդ Յովհաննը դուք չէք. մի աճուպարէք կաղաչեմ, այդ զոհին արժանի ուրիշ անձն մի է, և այդ զոհը մի միայն նորա բաժինն է: Նա քաջ գիտէ թէ այս միջոցը իւր համար է. ուստի նա կանխաւ մատուց իւր զոհը օգոստ. 3 ին. հաւատացէք, մի երկրայիք. այդ զոհը անհրաժեշտ զոհ է, այլ ևս յետս չի դառնար: Խաղաղութեան համար, Ընդհանուր ժողովոյ խոստման համար՝ հարկ էր պահ մի սպասել, սպասեցի, և շատ է. զի մեր յոյսը և ձեր խոստումը հեռացաւ. յիսուն և մէկ երեսփոխանք ճնշում հրատարակեցին, աննպատակ չէր այդ, անշուշտ օգոստ. 24 ի վերահաստատութեան կապը խզելու համար էր: Երբէք չեմ գիշանիր որ

այդ կապը ուրիշ ձեռք խզէ ևս ինքնին գիտեմ խզել զայն:

Ուստի կ'աղաչեմ որ ձեր պաշտօնին գլուխը կենալ, ազգային այս տագնապին մէջ անտէրուհչ և անկառավար չի թողուք: Ես հրատարող մի եմ, չեմ կարող ձեր հրատարագիրը ընդունիլ. Ես ինչ որ կիօգոստ. 24 ն յառաջ, նոյն եմ այսօր: Թող չը կարծէ մէկը թէ խօսքս պատրուակեալ բանաստեղծութիւն մի է, ոչ. այլ բացարձակ ճշմարտութիւն: Թէ իրիկունն ոչ ևս է Պատրիարք Հայոց, և ինչպէս ձեզ նոյնպէս Ընդհանուր երեսփոխանութեան օրով և իցէ կեղտիւ յայտարարել ինձ ստորագրեմ, և այլ ոչինչ. և զայն ևս ընդհուպ կատարել կը փութամ:

Մնամ աղօթարար
1873 հոկտ. 2 ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀՈՅՐԻԿ
51 Չոյիկեանց և մի քանի այսրիկայից եկեղեցեաց մէջ յարացած յաղմանց առջև այսպիսի հրատարագիր մը, ազգին մէջ որիկայութիւնը քաջալերելէ ուրիշ նշանակութիւն չունի:

ՆՆԲԻՆ

Կայսերական հրամանաւ Ոսիմ էֆէնտի Եանեայի և Եազաաթի նախորդ գառաւոր Պէհաեանի էֆէնտի Բրիգրինի Տիվանը - Թէմբիկներու նախագահ անուանեցան:

Արքունի բժշկական վարժարանի դասատուներէն Միրաբայ Ահմէտ պէյ, լիփայի ստոթիճամու գառախօսութեանց աեսուց:

Տ. Խօրատանձեան էֆէնտի, հանդուցեալ Սարանտի էֆէնտի աեղ՝ փաթօլօթի էքսթէնտի:

Եւ Տ. Ուուսիսեան էֆէնտի լիթէնանթիւռի և Ֆիլոզօֆի գառաւոր կարգուեցան:

Կայսերական ծննդեան տարեդարձի տօնին առթիւ. Պարսից Եահր բարեկամական ցոյցերով լի հեռագիր մը զրկաց առ Վեհ. Սուրբանն ի շնորհաւ որսութիւն և որուն

